

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

מתוך

כרך ב, תשי"א

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

ניבים ופתגמים

12. "עוד חזון למועד"

מי שקרא את הספר הנחמד „בשלולית המים“ לאיטה פקטורית, זוכר בוודאי את שמו של אחד מגיבוריו הראשיים: המורה „חזון“. שם זה ניתן לו למורה על-ידי תלמידיו, על שום שהייתה שגורה תמיד על פיו המימרה „עוד חזון למועד“. אף אנו, ברצוננו להביע את הרעיון, כי תופעה פלונית עדיין לא הגיעה שעתה, או אם ברצוננו לאשר ולהבטיח כי הדבר בוא יבוא בעתיד — משתמשים בביטוי המליצי „עוד חזון למועד“. מניין מליצה זו? יודעי התנ"ך לא יתמהמהו לענות לנו: פסוק הוא בחבקוק פרק ב'. בשלושת הפסוקים הראשונים של פרק זה אנו קוראים: „על משמרתי אעמדה, ואתיצבה על מצור, ואצפה לראות מה ידבר בי, ומה אשיב על תוכחתי. ויענני ה' ויאמר: כתוב חזון ובאר על הלוחות, למען ירוץ קורא בו. כי עוד חזון למועד, ויפח לקץ, ולא יכזב, אם יתמהמה חכה לו, כי בוא יבוא, לא יאחר“. אלוהים מוסר אפוא דברי חזון ונבואה לנביא ומוזהירהו, שיחרות את

הדברים על לוחות אבן, למען יעמדו ימים רבים, כי החזון, אשר ראה אותו הנביא בעיני רוחו, ואשר לעת-עתה רק חזון הוא, עוד יתגשם באחרית הימים, ואף-על-פי שיתמהמה, בוא יבוא בזמנו, ולא יאחר.

הסברה זו לדברי הכתוב מראה, כי אמנם לא התרחקנו הרבה מן הכוונה המקורית, כשאנו משתמשים בביטוי "עוד חזון למועד" במובן חיובי, כלומר, במובן: הדבר בוא יבוא בזמנו. השינוי העיקרי הוא בזה, שהקנינו הוראה חילונית ופשוטה למלה "חזון", שבפי הנביא הוראתה: מחזה אלוהים ודבר נבואה, ואילו בשימושנו אינה אלא תופעה, מקרה או מעשה סתם. לעומת זה אנו סוטים סטייה ניכרת מן ההוראה המקורית כשאנו משתמשים בביטוי "עוד חזון למועד" להדגשת הצד השלילי, כלומר, עדיין לא הגיעה שעתה של התופעה. כאן אנו מחליפים בתודעתנו מבלי משים את תפקידן של המלים "חזון" ו"מועד" במשפט, כאילו רצינו לומר: "עוד מועד לחזון" במקום "עוד חזון למועד".

מעניין שהשימוש במליצה "עוד חזון למועד" במובנה החיובי נמצא כבר בספר, "בן-המלך והנזיר" לרבי אברהם בר חסדאי, שחובר לפני קרוב לשבע מאות שנה. בשער השבעה-עשר של ספר זה מסופר, כי בן-המלך מבקש מאת הנזיר שייקח אותו אחר בדרכו, ולא יעזבנו לנפשו. מטעמים שונים אין הנזיר יכול למלא לפי שעה את בקשתו של בן-המלך אחובו, אך מבטיח הוא לו, כי יעשה זאת בעתיד, וכה אומר הנזיר לבן-המלך: "על כן, בני, לא תניח אתה מקומך, כי נער אתה ועל-ימים ורך, ועוד חזון למועד למלאות

שאלתך בעזרת אלהיך". בסגנונו המליצי של הספר יש לביטוי "עוד חזון למועד" נעימה מיוחדת של רחמים ורוך, וניתן להתפרש גם כך: חזונך, אתה בן־המלך, חזון־לבך ובקשתך, הנובעים מתוך לב הומה ומלא כיסופים — עוד יבואו במועד. משהו מתוך צליל זה, הנאצל מתוך הנוי הפנימי של המלה "חזון" כשימושה בפי הנביאים, אנו שומעים גם כיום כאשר אנו משתמשים בכתב או בעל־פה בביטוי "עוד חזון למועד".

13. עמד על הפרק

נעבור עתה לביטוי אחר השגור בפנינו, ושהוא במידה מסוימת היפוכו של הביטוי הקודם, והוא: "עמד על הפרק". אומרים אנו, כי בישיבה פלונית יעמדו על הפרק עניינים אלו ואלו, וכוונתנו לומר: באותה ישיבה יעלו על סדר־היום ויידונו עניינים אלו ואלו.

מניין הגענו לביטוי "עמד על הפרק"? אמנם אף כאן ניזכר בנקל מקרא מפורש בעובדיה א י"ד: "ואל תעמד על הפרק להכרית את פליטיו, ואל תסגר שרידיו ביום צרה". ואולם, קשה למצוא מעבר בין הוראתה המקורית של המליצה בכתוב לבין הביטוי "עמד על הפרק" בלשוננו, רוב המפרשים מבארים את המלה "פרק" בעובדיה בהוראת פרשת־דרכים, מקום שהדרכים מתפרקות ומתפצלות שם, וכוונת הנביא היא להוכיח את בני אדום על שביום אידו של ישראל — לא זו בלבד שלא באו לעזור לו, אלא עוד השתתפו בעצמם במעשי שוד ורצח: הם עמדו על פרשת הדרכים והכריתו את יתר

הפליטה. הצעה מעניינת אחרת היא זו של הפרופיסור טור-סיני, המציע להסביר כאן את המלה "פרק" במשמעות טרף, גזל וחמס. והביטוי "ואל תעמוד על הפרק" יתפרש אפוא: אל תעמוד על הגזל והחמס, לא תעמוד ותסתכל בשוויון-נפש אל הטרף — כדוגמת הביטוי בויקרא יט טז: "לא תעמד על דם רעך".

אם כה ואם כה — מעניין, כיצד יכול הביטוי "עמד על הפרק" השגור בפינו להשתלשל מן הביטוי המקראי. מסתבר שהשפיע כאן עליד הביטוי המקראי גם הביטוי "עמד על פרקו", המצוי בדברי חז"ל. למשל, במדרש רבה לשמות ט"ו אנו קוראים: "כל זמן שהיה הבן קטן היה אביו משמר את הכול, הגדיל הבן ועמד על פרקו — אמר לו אביו: כל זמן שהיית קטן — אני הייתי משמר את הכול, עכשיו שעמדת על פרקך — הרי הכול מסור לך". בביטוי זה פירושה של המלה "פרק" הוא: זמן-מעבר זה, שבו משתנה האדם מנער לאיש, ופירושו של הביטוי "עמד על פרקו" הוא: הגיע לפרקו, הגיע לתקופת הבגרות.

וכן גם כוונתו של הצירוף "עמד על הפרק", המתהלך בלשוננו כיום, הוא: הבשיל והתבגר, נעשה אקטואלי וכשר לדיון. מבחינת הדיוק היה אולי צריך לומר: הבעיה עמדה על פרקה, שהרי לא על פרק סתם אנו מדברים, אלא על פרק זה המיוחד לאותה בעיה. אולם השמטנו את הכינוי במלה "פרק" בהשפעת הפסוק המקראי "ואל תעמד על הפרק".

הנה כי כן אנו רואים, כיצד ניזון ביטוי נפוץ

ממקורות ספרותיים שונים ורחוקים בזמן, וכן כיצד עלולה
חקירה במקורות אלה להבהיר לנו את המדובר בפינו ואת
ההגוי בלבנו.